

7. Особистісно орієнтовані технології навчання і виховання у вищих навчальних закладах: кол. моногр. / В. Андрущенко, Н. Двінська, Б. Корольова [та ін.]; за заг. ред. В. Андрущенко, В. Лугового. – К.: Пед. думка, 2008. – 256 с.
8. Педагогіка вищої школи / В.П. Андрущенко, І.Д. Бех, І.С. Волощук [та ін.]; за ред. В.Г. Кременя, В.П. Андрущенко, В.І. Лугового. – К.: Пед. думка, 2009. – 256 с.
9. Садохин А.П. Межкультурная компетентность как социокультурный феномен: монография. – Калуга, Изд-во «Эйдос», 2008. – 268 с.
10. Самойленко Н.Б. Концепція формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців гуманітарного профілю у вищих педагогічних навчальних закладах у сучасних умовах / Н.Б. Самойленко // Тенденції розвитку вищої освіти в Україні: європейський вектор: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 20-21 березня 2014 р. – Ялта, 2014. – Ч. 1. – С. 316-324.

Н.А. ДИДУР. МЕТОДИКА ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ В ПРОЦЕССЕ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ

Резюме. В статье рассматриваются возможности и перспективы применения учебно-методического обеспечения формирования социокультурной компетентности в процессе подготовки учителя начальной школы. Предложена методика формирования знаний и умений межкультурного общения.

Ключевые слова: учебно-методическое обеспечение, формирование социокультурной компетентности, межкультурное общение, профессиональная подготовка.

N.A. DIDYR. METHODS OF FORMING SOCIOCULTURAL COMPETENCE OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS DURING PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL TRAINING

The summary. The article deals with the possibility and perspectives of educational and methodological support for the sociocultural competence formation in the process of preparing elementary school teachers. The method of building knowledge and skills of intercultural communication is presented.

Key words: teaching support, forming of sociocultural competence, intercultural communication training.

Рекомендовано до друку.

Д-р пед. наук, проф. О.Б. Петренко.

Одержано редакцією 21.02.2017 р.

УДК: 378. 011. 3 – 057. 87: 811. 161. 2' 38

О.К. ДАНИЛЮК

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)»

Резюме. У статті запропоновано елементи методичних порад та пропозицій щодо вивчення курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)»

Ключові слова: професійна компетенція, комунікативно-практичне вивчення мови, культура мовлення, фахова термінологія.

Входження України в європейський та світовий освітній простір зумовлюють потребу вдосконалення підготовки фахівців, здатних ефективно здійснювати професійну діяльність на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії, що супроводжується суттєвими змінами в педагогічній теорії та практиці [8]. Передусім це стосується підготовки майбутніх учителів початкової школи, адже саме від їхньої педагогічної майстерності залежить становлення і розвиток особистості, її мовленнєва діяльність і культура спілкування.

У зв'язку з постійними змінами постало нагальне питання про якісну підготовку майбутніх вчителів, про розвиток у них різних умінь і навичок, про розуміння їхньої ролі в навчанні, вихованні та розвитку учнів [3, 27]. Тому актуальними залишаються дослідження з проблем формування професійної компетентності майбутнього вчителя. Потрібно сформулювати особистість вчителя, який міг би вирішувати всі завдання навчання та виховання без будь-яких труднощів, а якщо б якісь труднощі з'явилися, міг їх подолати, і загалом бути професіоналом своєї нелегкої справи.

Формування фахової культури майбутнього вчителя початкових класів у процесі професійної підготовки є важливим аспектом, що потребує дослідження. Науковим підґрунтям у розв'язанні проблеми підготовки майбутніх педагогів до професійного спілкування є напрацювання В. Соковніна «Про природу людського спілкування» (1974р.), М. Кагана «Світ спілкування» (1988р.), О. Леонтєва «Діяльність. Свідомість. Особистість» (1975р.), Б. Ломова «Проблема спілкування в психології» (1987р.), Б. Парігіна «Анатомія спілкування» (1999 р.), В. Кан-Калика «Грамматика спілкування» (1995р.), «Вчителю про педагогічне спілкування» (1987р.).

На вирішальній ролі фахової культури спілкування у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя початкової ланки освіти наголошують зарубіжні (І. Валлерстайн, Р. Вільямс, Е. Кей), вітчизняні (М. Вашуленко,

© О.К. Данилюк, 2017

І. Гудзик, О. Савченко, В. Семиченко, В. Садова) та російські (І. Зимня, А. Кидрон, Л. Лисицина, В. Пасинок) дослідники.

У своїй статті ми маємо на меті дослідити особливості формування фахової культури майбутнього вчителя початкових класів у процесі професійної підготовки, тобто під час вивчення курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)».

Підготовка майбутніх педагогів до професійного спілкування як цілісна система будується на основі органічної єдності загального, особливого та індивідуального. Як загальне – вона є складовою загально-педагогічної підготовки педагога; як особливе – має свою специфіку, зумовлену особливостями спілкування й підготовки до педагогічного спілкування; як індивідуальне – розкриває залежність підготовки від сформованості комунікативних умінь у майбутніх педагогів [9, 10].

Формування культури фахового спілкування майбутнього вчителя має забезпечуватися комплексом дисциплін психолого-педагогічного та філологічного циклів. Їх розвиток мають бути орієнтовані всі форми навчальної роботи: лекції, практичні, семінари, індивідуальні роботи. Оскільки вміння формуються під час кожного виду мовленнєвої діяльності: аудіювання, читання, говоріння, письма [9, 7].

У результаті навчання студенти повинні реалізувати комунікативний намір; забезпечити цілісність та зв'язаність висловлювання; уміти відстояти свою точку зору; послуговуватися різноманітними мовними зразками [4, 5].

Успішному розв'язанню завдань формування професійного мовлення у студентів сприяє викладання курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)». Він передбачає не лише оволодіння нормами літературної мови, а й формування мовнокомпетентної особистості, яка досконало володіє усною і писемною формою спілкування, уміє використовувати набуті знання, уміння і навички для мовної поведінки у професійній сфері. Специфіка професійного мовлення полягає в обслуговуванні потреб спілкування між представниками однієї професії. Добре знання мови фаху підвищує ефективність праці, допомагає краще орієнтуватися в складній професійній ситуації [10, 203].

Зміст дисципліни покликаний не лише узагальнити й систематизувати знання з української мови, набуті студентами в школі, а й сформувати мовну особистість, обізнану з культурою усного й писемного мовлення, яка вміє в повному обсязі використовувати набуті знання, уміння й навички для оптимальної мовної поведінки в професійній сфері.

Мета курсу – підвищити рівень загальномовної підготовки, мовної грамотності, комунікативної компетентності студентів, практично оволодіти основами офіційно-ділового, наукового, розмовного стилів української мови, що забезпечить професійне спілкування на належному мовному рівні; сформувати в майбутніх спеціалістів професійно зорієнтовані уміння й навички досконалого володіння українською літературною мовою у фаховій сфері.

Завдання навчальної дисципліни – сформувати: мовну компетенцію майбутніх фахівців, що містить знання і практичне оволодіння нормами літературної професійної мови; навички самоконтролю за дотриманням мовних норм у спілкуванні; вміння й навички оптимальної мовної поведінки в професійній сфері; стійкі навички усного й писемного мовлення, зорієнтованого на професійну специфіку; навички оперування фаховою термінологією, редагування, корегування та перекладу наукових текстів.

Навчальний процес, окрім активного засвоєння лекційного матеріалу, передбачає:

- вироблення навичок професійного спілкування, дотримання правил ділової етики на мовному рівні, знання основних фахових термінів, уміння вправно висловлювати свої думки і в усній і в писемній формі;
- вироблення вміння охарактеризувати та оформити відповідно до вимог такі найуживаніші ділові папери, як: заява, автобіографія, резюме, візитна картка, характеристика, доручення, розписка, протокол і витяг з протоколу, доповідна та пояснювальна записки, оголошення, діловий лист (прохання, пропозиція, запрошення, подяка та ін.);
- закріплення основних орфографічних норм, зокрема: чергування приголосних звуків; правопис складних іменників, прикметників, прислівників; правопис іншомовних слів; правопис власних географічних назв і прикметників, утворених від них; правопис і відмінювання українських та іншомовних прізвищ, імен, по батькові; правила вживання великої літери;
- виконання письмових робіт, зокрема написання рефератів;
- вироблення навичок контролю за своїм мовленням (за правильністю, логічністю, виразністю мовлення).

Державна освітньо-професійна програма підготовки бакалавра вищої школи передбачає вивчення на нефілологічних факультетах курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» як обов'язкової дисципліни, яка читається впродовж трьох семестрів. Сучасні тенденції розвитку освіти зумовлюють формування вчителя, здатного здійснювати фахову діяльність на демократичних та гуманістичних засадах та реалізовувати освітню політику як пріоритетну функцію держави, забезпечувати розвиток та самореалізацію особистості, задоволення її освітніх і духовно-культурних проблем. Тому особливого значення цей курс набуває в педагогічному університеті, де навчають педагогів нової генерації.

Навчальний курс «Українська мова (за професійним спрямуванням)» спрямований сформувати мовну особистість, яка зуміє використати усі набуті у виші знання, уміння і навички для оптимальної мовної поведінки у професійній сфері, особливо педагогічній. Оскільки мовна поведінка вчителя, навички педагогічного спілкування, володіння технікою мовлення є не тільки елементом культури педагогічної

діяльності вчителя, а й передумовою позитивного сприйняття його учнями, батьками, колегами.

Курс «Українська мова (за професійним спрямуванням)» побудовано за модульною технологією. Весь навчальний матеріал розподілено на три змістові модулі: «Законодавчі та нормативно-стильові ознаки професійного спілкування», «Професійна комунікація», «Наукова комунікація як складова фахової діяльності».

Для вирішення завдань навчальної дисципліни передбачено вибір і використання відповідних методів навчання: методи організації навчально-пізнавальної діяльності (словесні, наочні, практичні (аспект передачі та сприйняття навчальної інформації); індуктивні, дедуктивні (логічний аспект); репродуктивні й інформативно-пошукові (аспект характеру пізнавальної діяльності); самостійна робота та робота під керівництвом викладача (аспект керівництва навчанням)). Методи стимулювання та мотивації (методи стимулювання та мотивації інтересу до навчання; методи стимулювання та мотивації обов'язку й відповідальності). У методиці викладання української мови вибір методів визначається різними критеріями, серед яких важливе значення мають особливості предмету засвоєння.

Основним видом діяльності на практичних заняттях є вправи, які передбачають завдання на засвоєння норм сучасної української літературної мови та практичне оволодіння ними; правильне використання мовних засобів відповідно до комунікативних намірів; висловлювання думок для успішного розв'язання проблем у професійній сфері; сприймання, відтворення, редагування і створення текстів професійного спрямування тощо.

Формування професійного мовлення студентів певною мірою залежить від систематичного використання завдань на засвоєння термінів своєї спеціальності.

Доцільним є також застосування вправ на переклад з російської мови на українську. За допомогою методу лінгвістичного експерименту студенти мають можливість спостерігати за функціонуванням мовних одиниць у різних мовах. Робота з перекладами сприятиме засвоєнню понять на фонетико-орфоепічному, лексико-граматичному та стилістичному рівнях [6, 294]. На практичних заняттях пропонуємо завдання: на аналіз вимови та правопису термінів в російській та українській мовах; переклад конструкцій з прийменником по; переклад стійких термінологічних сполук, що не мають українських відповідників російським словам; наголошення слів в українській і російській мовах; спостереження за словами, однаковими за звучанням в обох мовах тощо. Такі види роботи забезпечують свідоме засвоєння термінології обраного фаху, допомагають уникати сліпого калькування у процесі перекладу навчальної літератури [7, 29].

Після закінчення курсу студенти повинні надбати такі теоретичні та практичні знання, а саме: знати норми літературної мови в професійній сфері; теорію про фахове спілкування, його етапи й роль у професійній діяльності; правила мовленнєвого етикету; функціональні стилі української літературної мови; термінологію майбутньої спеціальності; відомості про призначення й структуру ділових документів, необхідних фахівцю певного профілю; навчитися давати визначення основних понять; практично володіти нормами сучасної української літературної мови; стилістично правильно оформлювати свою думку; послуговуватися всім лексичним багатством української мови, добирати синоніми, антоніми, фразеологізми, розпізнавати пароніми і вживати їх відповідно до значень; послуговуватися вербальними й невербальними засобами обміну інформацією; сприймати, відтворювати, редагувати тексти офіційно-ділового [2] й наукового стилів; скорочувати та створювати наукові тексти професійного спрямування, складати план, конспект, реферат тощо, робити необхідні нотатки, виписки відповідно до поставленої мети; складати різні типи документів, правильно добираючи мовні засоби, що репрезентують їх специфіку; послуговуватися лексикографічними джерелами (словниками) та іншою допоміжною довідковою літературою, необхідною для самостійного вдосконалення мовної культури [1, 129].

Отже, вивчення курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» допомагає студентам в оволодінні професійним мовленням вчителя початкових класів – це володіння нормами літературної мови, фаховою термінологією і стандартизованими мовленнєвими конструкціями педагогічної галузі, здатність використовувати мовні засоби відповідно до мети й ситуації професійного спілкування. Вивчаючи курс «Українська мова (за професійним спрямуванням)», студенти педагогічного факультету набувають теоретичні знання про фахове спілкування, його етапи й роль у професійній діяльності, засвоюють термінологію майбутньої спеціальності, відомості про призначення і структуру ділових документів, необхідних фахівцю певного профілю, формують стійкі комунікативні компетенції, потрібні у професійному спілкуванні, навички послуговування вербальними і невербальними засобами обміну інформацією.

Навчальна дисципліна відіграє значну роль в формуванні культури фахового спілкування майбутніх педагогів, ще на етапі навчання в вищому навчальному закладі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабич Н.Д. Основи культури мовлення: навч. посібник / Н.Д. Бабич. – Львів: Світ, 1990. – 232 с.
2. Глушик С.В. Сучасні ділові папери: навч. посібн. для вищ. та серед. спец. навч. закладів / С.В. Глушик, О.В. Дияк, С.В. Шевчук. – К.: А.С.К., 2002. – 400 с.
3. Дороз В.Ф. Методика викладання української мови у вищій школі: навч. посібник / В.Ф. Дороз. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 176 с.
4. Культура мови на щодень / за ред. С.Я. Єрмоленко. – К.: Довіра, 2000. – 169 с.
5. Культура української мови: ювідник / за ред. В.М. Русанівського. – К.: Либідь, 1990. – 302 с.
6. Мацько Л.І. Риторика / Л.І. Мацько О.М. Мацько / – К.: Вища школа, 2003. – 311 с.
7. Михайлюк В. Переклад у формуванні культури ділового мовлення / В. Михайлюк // Дивослово. – 1999. – № 7. – С. 26-29.

8. Освіта в Європі у 2020-2030 роках. Прогноз. Режим доступу: <http://www.pontydysgu.org/2010/01/crowd-sourcing-the-european-foresight-study-your-chance-to-be-an-expert/>. – Назва з екрану.
9. Паламар Л. Проблеми функціонування української мови у вузах у період національного відродження / Л. Паламар // Українська мова у вищих навчальних закладах України. – К.: ІСДО, 1993. – С. 3-11.
10. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування / Я. Радевич-Винницький. – Львів: «СПОЛОМ», 2001. – 223 с.

О.К. ДАНЫЛЮК. ФОРМИРОВАНИЕ КУЛЬТУРЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБЩЕНИЯ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ КУРСА «УКРАИНСКИЙ ЯЗЫК (ПО ПРОФЕССИОНАЛЬНОМУ НАПРАВЛЕНИЮ)»

Резюме. В статье предложены элементы методических советов и предложений по изучению курса «Украинский язык (по профессиональному направлению)».

Ключевые слова: профессиональная компетенция, коммуникативно-практическое изучение языка, культура речи, профессиональная терминология.

O.K. DANYLIUK. FORMATION OF CULTURE OF PROFESSIONAL COMMUNICATION OF A FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHER THROUGH THE COURSE «UKRAINIAN LANGUAGE (FOR PROFESSIONAL PURPOSES)»

The summary. The methodical advice and recommendations to the educational course «Ukrainian language (on professional specialization)» are given in the article

Key words: professional competence, communicative-practical learning of the language, the culture of communication, terminology.

Рекомендовано до друку.
Д-р пед. наук, проф. І.М. Хом'як.

Одержано редакцією 25.02.2017 р.

УДК: 378.091.33 - 027.31: 81

С.З. РОМАНЮК

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Резюме. У статті акцентовано увагу на важливості використання інноваційних методів навчання у вищій школі при викладанні лінгвістичних дисциплін майбутнім учителям початкової школи. Доведено, що важлива роль у цьому процесі відводиться педагогічним технологіям, тобто, активним методам організації навчальної діяльності студентів. Адже вміле та доцільне їх використання забезпечує належну мотивацію у навчанні майбутніх учителів до вивчення української мови та методики її викладання, активізує їх пізнавальні процеси, забезпечує ситуацію успіху в опануванні лінгвістичними та лінгводидактичними дисциплінами. Ефективними у вивченні цих дисциплін є інтерактивні методи: мозковий штурм, «гарячий стілець», методика незакінчених речень, бесіда за Сократом та робота в творчих групах «Авторська лабораторія», «Пошук мемуарів» тощо. Особливий інтерес у студентів викликають ділові ігри, які дають можливість змодельовати процес навчання української мови в початковій школі та набутти навичок професійного спілкування з молодшими школярами.

Ключові слова: активні методи навчання, мовно-мовленнєва компетентність, практична діяльність, диференційоване навчання, педагогічні технології, інноваційні підходи, початкова школа, майбутні учителі.

У формуванні молодшої генерації вчителів, спроможних відповісти на зростаючі запити сучасного суспільства і втілити в життя положення концепції «Нова українська школа», важливу роль відіграє мовно-мовленнєва підготовка, тобто вироблення предметно-професійних компетенцій, які забезпечать становлення мовної особистості учня, починаючи з молодшого шкільного віку. Адже саме в цей період формується ключова комунікативна компетентність, яка виявляється у здатності успішно користуватися мовою (всіма видами мовленнєвої діяльності) у процесі спілкування, пізнання навколишнього світу, вирішення життєво важливих завдань. Тому пошук ефективних засобів формування комунікативних компетенцій майбутнього вчителя початкової школи належить сьогодні до найважливіших завдань вітчизняної педагогічної науки і насамперед лінгводидактики.

Певні напрацювання у цьому напрямку українські вчені вже мають. Зокрема у роботах О. Біди, І. Бужиної, Л. Коваль, О. Комар, С. Литвиненко, Є. Ляска, С. Мартиненко, О. Митника, І. Пальшкової, Д. Пашенка, Л. Петухової, О. Хижної, Л. Хомич, Л. Хоружої, І. Шапошникової розглядаються різні аспекти проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Сучасні українські педагоги та лінгводидакти З. Бакум, Я. Бурлака, М. Вашуленко, Н. Голуб, В. Дороз, О. Караман, С. Караман, О. Любашенко, Л. Мацько, Л. Паламар, М. Пентиліук, О. Пометун, Т. Симоненко та ін. досліджують проблеми використання інноваційних технологій навчання у ВНЗ, зокрема й у викладанні лінгвістичних та лінгводидактичних дисциплін.

І все ж, незважаючи на значні напрацювання педагогічної науки в галузі впровадження сучасних технологій навчання у підготовку фахівців доводиться констатувати про недостатній рівень теоретичної і практичної розробленості проблеми використання інноваційних підходів у мовленнєво-мовній підготовці майбутніх учителів початкової школи у зв'язку з модернізацією освіти в цілому та зі змінами на законодавчому рівні.